

ВИЩІ ЗЕМСЬКІ УРЯДНИКИ ЧЕРНІГІВСЬКОГО ВОЄВОДСТВА В 1696–1733 рр.

У статті розкривається історія групи шляхетних осіб, що обіймала вищі земські уряди Чернігівського воєводства в Речі Посполитій за часів правління Августа II (1696–1733). З'ясовано, що уряди чернігівського воєводи та каштеляна утримувалися представниками різноманітних магнатських та заможних шляхетських родів. Оскільки «еґзулянтські» уряди не були обтяжені земськими функціями, їх можна охарактеризувати як синекуру, що виступала інструментом зміцнення політичної ваги угруповань Сенату.

Ключові слова: вищі земські урядники, Чернігівське воєводство, Річ Посполита, сенатори, «еґзулянти».

Yevhen Shymanskyi

THE HIGHEST TERRESTRIAL OFFICIALS OF CHERNIHIV VOIVODESHIP (1696-1733s)

The article is based on academic biographical and genealogical literature with involvement of published legislative sources of the Polish-Lithuania Commonwealth Diet (Sejm). The researching instruments are represented by the method of the prosopography and ruled by principles of objectivity, chronology and historicism. This paper reveals the history of a nobleman group which occupied highest posts (voivode and castellan) in Chernihiv Voivodeship terrestrial office hierarchy during the reign of the king August II (1696-1733). It has been studied out that highest terrestrial officials were represented by people that came from rich magnate nobleman families from the different parts of the country. This group of noblemen were related to the different centers of political power and their careers were built on dependence not only on the land possession of their families but also on the great role of their political relationships with the king and various opposing political forces. Chernihiv Voivodeship can be named as “titular” or “exulant” due to absence of lands in its possession in contradistinction to real voivodeships of the Polish-Lithuania Commonwealth. This circumstance reduces the role of a highest terrestrial official of an “exulant” voivodeship only to the senator’s mission in a republican Diet. It has been found that terrestrial official’s titles can be characterized as “sinecurial” and they also were the instruments for a power increasing of large political fractions in the Diet. The narrower relationships between Chernihiv’s highest officials (senators) and Chernihiv Voivodeship exulants nobleman community grouped over Volodymyr dietine (sejmik) can be found on a wider material of different historical archival sources hiding a various data of political and parliamentary processes.

Key words: senior zemstvo officials, Chernihiv Voivodeship, Rich Pospolyta, senators, “exiles”.

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020
© Шиманський Є., 2020

Розгляд функціонування вищих урядів Речі Посполитої допомагає пролити світло на різні аспекти соціально-політичної історії ранньомодерної України, зокрема історії парламентаризму. Насамперед актуальним є аналіз теми урядницьких кіл південно-східних воєводств Речі Посполитої часів панування Августа II.

Як дійові особи історії парламентаризму на цих землях урядники «еґзулянтських» воєводств постають в працях польських істориків Ярослава Столицького (Stolicki J., 2007. 336 s.) та Міхала Кулецького (Kulecki M., 1997. 237 s.). Процесові формування урядницького комплексу Чернігівського воєводства на зорі його

становлення в політичній системі Речі Посполитої присвятив розділ своєї праці Петро Кулаковський (Кулаковський П., 2006. 495 с.). Варто додати, що цим автором були вперше реконструйовані власне списки чернігівських урядників за 1621–1648 роки (Кулаковський П., 1998. С. 113–130). Важливою є також розвідка Миколи Крикуна з узагальнення відомостей про систему земських урядів на території Правобережної України у XV–XVIII ст., її генезу, функціонал окремих урядів, а також місцеві особливості урядницьких ієрархій (Крикун М., 1994. С. 65–122).

Повні списки урядників Чернігівського воєводства Речі Посполитої за весь час існування чернігівських та новгородських (сіверських)

урядів (до 1795 р.) були укладені та опубліковані польськими дослідниками Еугеніушом Янасом та Вітольдом Клачевським, під редакцією Антонія Гонсьоровського, в четвертому зошиті третього тому серії «Urządnicy Dawnej Rzeczypospolitej» (Урядники давньої Речі Посполитої) (Urządnicy województw Kijowskiego i Czernihowskiego, 2002. 343 s.). Автори подають понад 300 випадків обсадження титулярних земських чернігівських та новгородських (сіверських) урядів за часів Августа II, включаючи до їх складу воевод, каштелянів, підкоморіїв, земських суддів, писарів і підсудків, хорунжих, стольників, підчашіїв, підстоліїв, чашників, ловчих, мечників, війських та скарбників. Оскільки, за словами авторів, існувала величезна кількість подвійних та багаторазових номінацій на один і той же уряд, і чернігівських урядників можна зустріти в найвіддаленіших куточках Речі Посполитої, то дуже

складною справою було б виявити, хто з урядників посідав свій титул легально, а хто виступав узурпатором (Urządnicy województw Kijowskiego i Czernihowskiego, 2002. S. 10).

Метою розвідки є дослідження групи шляхти, що посідала уряди чернігівських воеводи та каштеляна у 1696–1733 рр., а саме з'ясувати їх походження, кар'єрне зростання та місце в соціальному просторі шляхетської спільноти. Це дозволить охарактеризувати статус вищих урядів Чернігівського воєводства в політичній системі Речі Посполитої.

Під час правління Августа II стабільним і впорядкованим виглядає обсадження вищих, тобто сенаторських, урядів. У зазначених нами хронологічних межах (1696–1733 рр.) дев'ять осіб посідали вищі уряди Чернігівського воєводства, серед них п'ять воєводських і чотири каштелянських.

Таблиця 1

ВИЩІ УРЯДНИКИ ЧЕРНІГІВСЬКОГО ВОЄВОДСТВА (1696–1733 рр.)

№	Особа, рр. урядування чернігівського воеводи, попередній/наступний уряд	Особа, рр. урядування чернігівського каштеляна, попередній/наступний уряд
1.	Францішек Залуський, 1696-1718, войницький к-лян / люблінський с-та (1711-1718), плоцький в-да	Ян Проський, 1687-1708, нагельський с-та* / -
2.	Миколай Францішек Кросновський, 1718-1724, львівський стольник, льв. підкоморій / -	Кароль Александр Красицький, 1708-1709, - / холмський к-лян
3.	Пьотр Ян Потоцький, 1724-1726, мостовський, черкаський і тишовецький с-та, белзький к-лян / -	Ян Дрогойовський, 1709-1716, - / -
4.	Юзеф Любомирський, 1726-1732, цешковський с-та / -	Францішек Гойський, Гоздзький, 1716-1742, сохачевський к-лян / -
5.	Юзеф Ремігян Потолицький, 1732-1734, божеховський, млавський та новодворський с-та / -	

* Зазначимо, що уряд старости не є земським, проте його важливо відзначити, описуючи кар'єрне зростання урядника.

Головне чернігівське дигнітарство, себто уряд воеводи, по часу найдовше (у 1696–1718 рр.) утримував Францішек Залуський, що авансував на цей уряд з войницької каштелянії, замістивши Отта Фридерика Фелькерзамба (став інфлянтським воеводою). Заможна мазовецька родина Залуських протягом др. пол. XVII ст. ставала все більш помітною, на той час отримавши кілька сенаторських крісел, зокрема батько Францішка Залуського обійняв уряд равського воеводи. За панування Августа II Залуські, як «люди нові», досягли міністерського уряду канцлера, що було помітним злетом цієї родини. Мова йде про старшого брата Францішка — Анжея Хризостома Залуського, клівського (1683 р.), потім плоцького (1693 р.) і насамкінець — вармінського єпископа (1699 р.), котрий посідав уряд великого коронного канцлера у 1703–1711 рр. Наприкінці XVII – в перших десятиліттях XVIII ст. Залуських помічаємо на таких урядах: равський воевода (1693–1727 рр.) Александр Юзеф, равський

каштелян (1693–1714 рр.) Геронім, а також плоцький єпископ (1699–1721 рр.) Людвік Бартоломей (Богуслав). В часі безкоролів'я по смерті Яна III Собеського родина була наближеною до угруповання навколо королеви Марії Каземири, проте швидко зуміла налагодити стосунки з новообраним королем Августом II. Під час війни зі шведами Залуські перебували на помірних проавгустівських позиціях, і стосунки з королем найвпливовішого члена родини Залуських — Анжея Хризостома, коронного канцлера, не завжди були безхмарними (Link-Lenczowski A., 1997. S. 74). У повоєнний час Францішек Залуський, маючи гарний досвід дипломатичних переговорів, виступав посередником між Тарногрудською конфедерацією і королем Августом II. Вочевидь, непогані стосунки з монархом дозволили Францішкові ступити крок в урядницькій кар'єрі, змінивши у 1718 р. чернігівське воеводське крісло на плоцьке. Варто також зазначити, що за часи перебування на уряді чернігівського воеводи

Францішек був ще й люблінським старостою (Urządnicy województwa lubelskiego XVI-XVIII wieku, 1991. S. 53).

Паралельно в часі з Францішком Залуським на уряді чернігівського каштеляна змінилося почергово четверо осіб. Перший з них, Ян Проський, представник заможної великопольської шляхти, попередньо нагельський староста, обіймав уряд чернігівського каштеляна понад двадцять років (отримав аванс між 1683–1686 рр. ще за Яна III Собеського і посідав це крісло до смерті в 1708 р.). Проські під час правління Яна III Собеського і Августа II були тісно пов'язані з іншим сенаторським великопольським родом — Гнінськими, що виявлялося в обопільній політичній підтримці (Przyboś A., 1984. S. 512). Принаймні до Північної війни Яна Проського можна схарактеризувати як прибічника Августа II, чому підтвердженням слугуватиме його підпис на елекції останнього (Volumina Legum, 1860. T.5, S. 459–462).

Цікаво відмітити, що по неправдивій вістці про смерть Яна Проського у 1699 р. аванс на чернігівське каштелянське крісло отримав Ян Теодор Кашевський (чи Кашовський), тогочасний литовський підконюший (Urządnicy centralni i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego XIV–XVIII wieku, 1994. S. 153–154). Але немає свідчень про те, чи він перебував на сенаторському уряді. Натомість є згадки про нього як про литовського підконюшого в рік його смерті (1717 р.) (Urządnicy województw Kijowskiego i Czernihowskiego XV–XVIII wieku, 2002. S. 159). Це був єдиний випадок, коли мало не спричинилося до подвійного обіймання вищого уряду в Чернігівському воєводстві. Проте варіант із подвійним посіданням завжди був маловірогідний у адку, коли йшлося про сенаторське крісло.

У 1708 р. на чернігівську каштелянію авансував Александр Феліціан Цешковський, на той час чернігівський підкоморій, але смерть завадила йому обійняти цей уряд (Urządnicy województw Kijowskiego i Czernihowskiego XV–XVIII wieku, 2002. S. 159). Натомість від травня 1708 р. до листопаду 1709 р. каштелянський уряд обіймав Кароль Александр Красицький. Родина Красицьких мала великопольське походження, проте вже з XVI ст. відігравала значну політичну роль в Руському воєводстві (Boniecki A., 1908, T. 12, S. 169). Ім'я Кароля Красицького зустрічається серед підписантів елекції Августа II (Volumina Legum, ibid.). Цікавим є факт, що уряд чернігівського каштеляна Красицький обійняв під час абдикації (відречення від корони) Августа II. Невідомо, чи він отримав уряд з номінації Станіслава Лещинського, чи мав аванс до 1706 р. Але є очевидним те, що наступний крок у кар'єрі він зробив одразу після реставрації Августа II, посівши уряд холмська каштеляна. Можна припустити, що холмська каштелянія виглядала для Красицького перспективнішою

з позиції реальності земської юрисдикції, що закріплювалася за цим урядом у межах Холмської землі, тоді як чернігівський уряд був виключно «егзулянтським». Але ми не можемо знайти точної відповіді на це питання, оскільки прослідковуються випадки як авансування з каштеляній із реальною земською вартістю на «егзулянтські», так і навпаки. Можна лише припустити, що чернігівський каштелянський уряд за статусом вибирався з-поміж інших, будучи більш престижним, ніж так звані «дронжкові» (пол. *drażkowe*) або «молодші» каштелянії. Статус «старшого» для чернігівського каштелянського крісла (не без спротиву інших сенаторів) здобув Адам Кисіль, що свого часу посідав цей уряд (Кулаковський П., 2006. С. 155). Проте насправді невідомо, чи уряд зберіг цей статус до часів правління Августа II (Augustyniak U., 2008. S. 94–95).

Наступним на уряді чернігівського каштеляна перебував Ян Дрогоївський, затримавшись приблизно на сім років (1709–1716 рр.). Це представник заможного сенаторського роду, скупчено переважно у Перемиській землі Руського воєводства і сімейними зв'язками пов'язаного із місцевою, а також і волинською шляхтою. Ян Дрогоївський наприкінці XVII ст. виступає як поручник хоругви Міхала Вишневецького, а вже у 1700 р. згадується під військовим званням полковника (Drohojowski J., 1904. S. 166). Низка представників цієї родини фігурують як підписанти елекції Августа II (Volumina Legum, ibid.). Можливо, зробивши помітну військову кар'єру, Ян Дрогоївський просувався на сенаторські уряди завдяки протекції великого коронного гетьмана Адама Миколая Сенявського, котрий мав величезну клієнтарну базу серед малопольської шляхти, зокрема у Руському воєводстві (Link-Lenczowski A., 1996–1997. S. 105–115).

Список каштелянів чернігівських за часів Августа II завершує Францішек Гойський (versus Гоздзький), колишній бжезіньський староста (виступив цей уряд синові) й сохачевський каштелян (1715 р.). Він був номінований на уряд у 1716 р. й перебував на ньому 26 років, аж до 1742 р. Представників малопольської родини Гойських, а саме гілки, яка замешкувала Сандомирське воєводство, можна побачити серед електорів Августа II (від того ж воєводства): це рідні брати Францішка — Міхал і Антоній (Boniecki A., 1903. T.6, S. 169). Не дивно, що за часів правління Августа II родина Гойських отримала певний поштовх в кар'єрному зростанні. Найуспішнішим зі всієї родини виявився саме Францішек, створивши підґрунтя для соціального вивіщення свого сина Станіслава Бернарда, генерал-лейтенанта і підляського воєводи в далекому майбутньому. Згадаємо принаймні, що завдяки шлюбові сина в 1731 р. Францішек Гойський породичався зі шляхетським родом Гумецьких,

що був активним політично в південно-східних воєводствах Речі Посполитої. Зятем Францішка Гойського став син подільського воєводи Стефана Гумецького — Бернард, тогочасний коронний кухмістр (Boniecki A., 1906. T. 8, S. 3).

У 1718 р., коли чернігівський воєвода Францішек Залуський посів уряд площського воєводи, на його місце авансував львівський підкоморій, колишній львівський стольник Миколай Францішек Кросновський, активний представник шляхти Руського воєводства, де за панування Августа II часто виступав у ролі сеймикового маршалка. Родина Кросновських мала мазовецьке походження й була споріднена з Залуськими. Представники цієї вельми розгалуженої і заможної родини розбудовували кар'єри земських урядників у межах багатьох воєводств, але передовсім на південно-східних теренах Речі Посполитої. Варто згадати, що Миколай Францішек Кросновський — це небіж львівського архієпископа (у 1645–1653 рр.) Миколая Кросновського. Єдину доньку від шлюбу з віслицькою каштелянкою Анною Роевською — Катажину — віддав заміж за Якуба Потоцького, хмільницького старосту (1704 р.), по смерті якого Анна мала другий шлюб з подільським воєводою (1706–1736 рр.) Стефаном Гумецьким. Бракує свідчень про те, чи діяв активно Миколай Францішек Кросновський під час Північної війни на користь якоїсь із політичних сил, що протистояли одна одній. Проте під час Тарногрудської конфедерації, можемо припустити, він не псував стосунків із королівською партією, оскільки саме в цей час отримав аванс на крісло чернігівського воєводи.

По смерті в 1724 р. Миколая Францішка Кросновського уряд чернігівського воєводи отримав белзький каштелян, мостовський, черкаський і тишовецький староста Пьотр Ян Потоцький, що належав до «примасівської» гілки магнатської родини Потоцьких гербу «Золота Пилява», ядро яких знаходилося в Руському й Подільському воєводствах. Один із братів Пьотра Потоцького — Теодор Анжей, архієпископ гнєзненський у 1722–1738 рр., один із чільних керівників фракції Потоцьких в часі свого найвищого кар'єрного піднесення (Link-Lenczowski A., 1984–1985. S. 202–213). Політичне угруповання Потоцьких було в часі правління Августа II одним із найбільших та найсильніших у державі. З ним могли посперечатися лише Любомирські, а трохи пізніше — «Фамілія» Чарторійських. Отримання Петром Яном Потоцьким уряду чернігівського воєводи — це статусний здобуток цього політичного угруповання, чий сенатор піднявся вище в ієрархії, авансувавши з каштелянського крісла на воєводське. Проте уряд недовго перебував у руках Потоцького, оскільки той помер через два роки після його отримання. Зазначимо, що Потоцькі за часів панування Августа II володіли

ще одним «еґзулянтським» вищим урядом — кріслом смоленського воєводи у 1712–1714 рр. Мова йде про брата Пьотра Яна — колишнього кам'янецького каштеляна Александра Потоцького, протопласта «галицької» гілки Потоцьких гербу «Золота Пилява» (Urządnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego, 2003. S. 219). Як засвідчив польський історик Анжей Сова, навіть попри певну нехитість норовитих вельмож до «еґзулянтських» сенаторських крісел, на кшталт смоленського, за право обійняти такий уряд існувала поважна конкуренція (Sowa A., 1995. S. 62).

У 1726 р. уряд чернігівського воєводи перейшов до представника ворожої Потоцьким великої магнатської родини Любомирських — цешковського старости Юзефа Любомирського. Любомирський затримався на уряді чернігівського воєводи до своєї смерті в 1732 р. Його батьком був великий коронний маршалок Станіслав Геракліуш Любомирський (помер у 1702 р.). Значну частину свого життя Юзеф зосередив безпосередньо на військовій кар'єрі, досягнувши генеральського звання. Родина Любомирських вирізнялася своїми приязними стосунками із заможною родиною Мнішків (з Руського воєводства) й зміцнювала їх шлюбними зв'язками. По смерті першої дружини Юзеф Любомирський одружився з Терезою Мнішек, дочкою Юзефа Вандаліна Мнішка, великого коронного маршалка (1713–1742 рр.). Він також, ймовірно, мав приязні стосунки з гетьманом Адамом Миколаєм Сенявським, оскільки той був одружений з його старшою сестрою — Ельжбетою Любомирською, однією із найвидатніших жінок у політичній історії Речі Посполитої, котра залишила по собі значну кореспонденцію, що засвідчує її зв'язки з впливовими урядницькими колами та іноземними володарями (Link-Lenczowski A., Popiołek B., 1996–1997. S. 90–96). Цей родинний зв'язок закономірно укріпився ще одним важливим фактором, що в майбутньому дуже допоміг Любомирським, — родичанням із князями Чарторійськими, які стали найвпливовішою політичною силою у Речі Посполитій часів пізнього правління Августа II, а потім й Августа III.

Останній з ряду розглянутих нами чернігівських воєвод — це Юзеф Ріміґіян Потулицький, що обімав цей уряд у 1732–1734 рр. Представник сенаторського великопольського роду Потулицьких, млавський, божеховський та новодворський староста. Кількаразовий посол на сейми від Поморського воєводства. По смерті Августа II виступав суддею генерального каптурового суду й засвідчив себе як прихильник саксонської династії, активно діючи на теренах великопольських воєводств на користь майбутнього короля Августа III (Dygdala J., 1984–1985. S. 247).

Отже, вищі уряди чернігівського воєводства були утримувані переважно представниками

магнатських або вельми заможних родин. Частина з урядників (5 осіб) також були старостами, що не тільки підвищувало їхній соціальний статус, а й дозволяло їм отримувати додаткові прибутки та здійснювати вплив у межах довірених їм городових повітів. Хоч уряди чернігівського воєводи й каштеляна не давали жодних фактичних повноважень в сфері земського урядування, оскільки в воєводства на це не було території, проте вони все одно мали високий статус, адже вищі урядники посідали сенаторські крісла.

Серед родин, що обіймали вищі земські уряди Чернігівського воєводства, не виявлено жодного представника тяглої чернігівської чи сіверської шляхти. Тобто немає тих, чиї предки володіли б маєтками або ж тримали уряди у воєводстві до 1648 р. Немає також і питомо волинських родів, з якими зазвичай пов'язують річпосполитську чернігівську шляхту після втечі її значної частини з Лівобережної України.

Загалом статистика з походження виглядає таким чином: троє з вищих урядників — це великополяни (Залуські, Потолицькі та Проські), троє — представники шляхти Руського воєводства (Кросновські, Дрогойовські та Красицькі) і три родини — малополяни (Потоцькі, Любомирські та Гойські/Гоздзькі), дві з яких також були безпосередньо дотичні до південно-східних теренів Речі Посполитої, зокрема Руського воєводства. Єдиними волинянами (щоправда, великопольського походження), які також мали пряме відношення до колишнього Чернігівського воєводства й усі шанси долучитися до цього списку, були Цешковські, але смерть члена їхньої родини,

чернігівського підкоморія Александра Феліціана, завадила йому реалізувати аванс на чернігівське каштелянське крісло.

Кар'єрний ріст цих людей як земських урядників прослідковується за місцем їхнього походження або по місцем розташування родинних маєтків. Найбільша кількість земських урядів, які посідала та чи інша особа з переліку досліджуваних нами вищих урядників за свою кар'єру, не перевищила трьох. Троє чернігівських урядників уже мали досвід перебування на вищих земських урядах, насамперед каштелянських (зі статусом «молодших каштелянів»). Проте більшість не мала досвіду земського урядування (окрім львівського стольника, а після підкоморія Миколая Францішка Кросновського), і стрімкий початок кар'єри через авансування на вищий уряд Чернігівського воєводства може свідчити лише про підтримку з боку впливових покровителів.

Політичні пріоритети урядників можна прослідкувати за належністю до великих політичних фракцій, як то Потоцькі чи Любомирські, конфедерацій (сандомир'яни, тарногрудці), а також за протекцією з боку могутніших можновладців.

У перспективі є дослідження вузького контексту політичних зв'язків вищих урядників Чернігівського воєводства на матеріалі «егзулантського» сеймику в місті Володимир. Поза вузьким контекстом цього сеймику ми можемо говорити лише про синекуріальний характер чернігівських вищих земських урядів, що робив їх принагідним політичним інструментам в руках магнатів та найзаможнішої шляхти часів правління Августа II.

ДЖЕРЕЛА

1. Крикун М. Земські уряди на українських землях у XV–XVIII століттях. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*. 1994. Т. ССХХVIII. Праці Історико-філософської секції. С. 65–122.
2. Кулаковський П. Земські урядники Чернігово-Сіверщини у 1621–1648 роках. *Центральна і Східна Європа в XV–XVIII століттях: питання соціально-економічної та політичної історії*; за ред. Л. Зашкільняка та М. Крикуна. Львів, 1998. С. 113–130.
3. Кулаковський П. Чернігово-Сіверщина у складі Речі-Посполитої (1618–1648). Київ: Темпора, 2006. 495 с.
4. Augustyniak U. *Historia Polski 1572-1795*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2008. 1006 s.
5. Boniecki A. *Herbarz Polski. Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*. Warszawa, 1908. Cz. 1., T. 12. 400 s.
6. Boniecki A. *Herbarz Polski. Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*. Warszawa, 1903. Cz. 1., T. 6. 396 s.
7. Boniecki A. *Herbarz Polski. Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*. Warszawa, 1906. Cz. 1., T. 8. 388 s.
8. Drohojowski J. *Kronika Drohojowskich. Na podstawie badań archiwalnych*. Krakow, 1904. 270 s.
9. Dunin-Borkowski J. *Almanach błękitny : genealogia żyjących rodów* Warszawa, Lwów, 1908. 1127 s.
10. Dygdała J. Potulicki Jan Jakub h. Grzymala. *Polski Słownik Biograficzny*. 1984–1985. T. 28. S. 246–248.
11. Kulecki M. Wygnańcy ze wschodu: egzulanci w Rzeczypospolitej w ostatnich latach panowania Jana Kazimierza i za panowania Michała Korybuta Wiśniowieckiego. Warszawa: Wydawnictwo DIG, 1997. 237 s.
12. Link-Lenczowski A. Potocki Teodor Andrzej. *Polski Słownik Biograficzny*. 1984–85. T. 28. S. 202–213.

13. Link-Lenczowski A. *Rzeczpospolita na rozdrożu 1696-1736*. Kraków: Krajowa Agencja Wydawnicza, 1994. 74 s.
14. Link-Lenczowski A. Sieniawski Adam Mikołaj. *Polski Słownik Biograficzny*. 1996–1997. T. 37. S. 105–115.
15. Link-Lenczowski A., Popiołek B. Sieniawska z Lubomirskich Elżbieta Helena (1669–1729). *Polski Słownik Biograficzny*. 1996–1997. T. 37. S. 90–96.
16. Przyboś A. Proski Samuel. *Polski Słownik Biograficzny*. 1984–1985. T. 28. S. 511–513.
17. Sowa A. Świat ministrów Augusta II. Wartości i poglądy funkcjonujące w kręgu ministrów Rzeczypospolitej w latach 1702–1728. Kraków: Biblioteka Jagiellońska, 1995. (Bibliotheca Jagellonica). (Fontes et Studia; t. 3). 195 s.
18. Stolicki J. Wobec wolności i króla. Działalność polityczna szlachty ruskiej, ukraińskiej i wołyńskiej w latach 1673–1683. Kraków: Towarzystwo Wydawnicze "Historia Iagellonica", 2007. 336 s.
19. Urzędnicy centralni i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego XIV–XVIII wieku: spisy / oprac. E. Janas, W. Kłaczewski. Kórnik: Biblioteka Kórnicka PAN, 1994. S. 153–154.
20. Urzędnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego : spisy. T. 4. Ziemia smoleńska i województwo smoleńskie XIV–XVIII wiek / Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk; oprac. H. Lulewicz, A. Rachuba, P. P. Romaniuk. Warszawa, 2003. 410 s.
21. Urzędnicy województwa lubelskiego XVI–XVIII wieku: spisy / Red. A. Falinowska-Gradowska, A. Gąsiorowski, W. Urban, T. Wasilewski, A. Wyczański. Kórnik: Biblioteka Kórnicka PAN, 1991. S. 53.
22. Urzędnicy województw Kijowskiego i Czernihowskiego XV–XVIII wieku: spisy / PAN. Biblioteka Kórnicka, Instytut historii ; oprac. E. Janas, W. Kłaczewski. Kórnik, 2002. 343 s.
23. Volumina Legum. Prawa, konstytucje y przywileje Krolestwa Polskiego, Wielkiego Xięstwa Litewskiego y Wszystkich prowincyi należących. T. 5. Petersburg. 1860. S. 459–462.
24. Żychliński T. *Złota księga szlachty Polskiej*. Poznań: Drukarnia Jarosława Leitgerra, 1879. T. 1. 400 s.

REFERENCES

1. Augustyniak, U. (2008). *Historia Polski 1572–1795*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN [in Polish].
2. Boniecki, A. (1903). *Herbarz Polski. Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*. Cz. 1., Vol. 6, Warszawa [in Polish].
3. Boniecki, A. (1906). *Herbarz Polski. Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*. Cz. 1., Vol. 8, Warszawa [in Polish].
4. Boniecki, A. (1908). *Herbarz Polski. Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*. Cz. 1., Vol. 12, Warszawa [in Polish].
5. Drohojowski, J. (1904). *Kronika Drohojowskich. Na podstawie badań archiwalnych*. Krakow [in Polish].
6. Dunin-Borkowski, J. (1908). *Almanach błękitny: genealogia żyjących rodów*. Warszawa, Lwów [in Polish].
7. Dygdała, J. (1984–1985). Potulicki Jan Jakub h. Grzymala. In E. Rostworowski (Ed.), *Polski Słownik Biograficzny* (Vol. 28, pp. 246–248). Wrocław; Lwów: Zakład Narodowy im. Ossolińskich [in Polish].
8. Janas, E. & Kłaczewski, W. (Comps.). (2002). *Urzednicy wojewodztw Kijowskiego i Czernihowskiego XV–XVIII wieku: spisy*. Kórnik: Biblioteka Kórnicka [in Polish].
9. Kłaczewski, W. & Urban, W. (Comps.). (1991). *Urzednicy wojewodztwa lubelskiego XVI–XVIII wieku: spisy*. Kórnik: Biblioteka Kórnicka [in Polish].
10. Krykun, M. (1994). Zemski uriady na ukraińskikh zemliakh u XV–XVIII stolittiakh. *Zapysky Naukovogo tovarystva imeni Shevchenka. Pratsi Istoryko-filosofskoi seksii*, CCXXVIII, 65–122 [in Ukrainian].
11. Kulakovskiy, P. (1998). Zemski uriadnyky Chernihovo-Sivershshchyny u 1621–1648 rokax. In L. Zashkilniak & M. Krykun (Eds.), *Tsentralna i Skhidna Yevropa v XV–XVIII stolittiakh: pyttannya sotsialno-ekonomichnoi ta politychnoi istorii* (113–130). Lviv. [in Ukrainian].
12. Kulakovskiy, P. (2006). *Chernihovo-Sivershshchyna u skladi Rechi-Pospolytoi (1618–1648)*. Kyiv: Tempora [in Ukrainian].
13. Kulecki, M. (1997). *Wygnańcy ze wschodu: egzulanci w Rzeczypospolitej w ostatnich latach panowania Jana Kazimierza i za panowania Michała Korybuta Wiśniowieckiego*. Warszawa: Wydawnictwo DIG [in Polish].
14. Link-Lenczowski, A. (1984–1985). Potocki Teodor Andrzej. In E. Rostworowski (Ed.), *Polski Słownik Biograficzny* (Vol. 28, pp. 202–213). Wrocław; Lwów: Zakład Narodowy im. Ossolińskich [in Polish].
15. Link-Lenczowski, A. (1994). *Rzeczpospolita na rozdrożu 1696–1736*. Kraków: Krajowa Agencja Wydawnicza [in Polish].
16. Link-Lenczowski, A. (1996–1997). A. Sieniawski Adam Mikołaj. In W. Konopczyński (Ed.), *Polski Słownik Biograficzny* (Vol. 37, pp. 105–115), Warszawa; Kraków: Polska Akademia Nauk, Instytut Historii [in Polish].
17. Link-Lenczowski, A. & Popiołek, B. (1996–1997). A. Sieniawska z Lubomirskich Elżbieta Helena (1669–1729). In W. Konopczyński (Ed.), *Polski Słownik Biograficzny* (Vol. 37, pp. 90–96), Warszawa; Kraków: Polska Akademia Nauk, Instytut Historii [in Polish].

18. Lulewicz, H. & Rachuba, A. (Comps.). (1994). *Urzednicy centralni i dygnitarze Wielkiego Ksiestwa Litewskiego XIV-XVIII wieku: spisy*. Kórnik: Biblioteka Kórnicka [in Polish].
19. Prawa, Konstytucye y Przywileie Krolestwa Polskiego, y Wielkiego Xięstwa Litewskiego, y wszystkich Prowincyi należących. (Vol. 5). (1860). Petersburg [in Polish].
20. Przyboś, A. (1984–1985). Proski Samuel. In E. Rostworowski (Ed.), *Polski Słownik Biograficzny* (Vol. 28, pp. 511–513). Wrocław; Lwów: Zakład Narodowy im. Ossolińskich [in Polish].
21. Rachuba, A. & Romaniuk, P. P. (Comps.). (2003). *Urzednicy Wielkiego Księstwa Litewskiego: spisy. Ziemia smoleńska i województwo smoleńskie XIV–XVIII wiek*, (Vol. 4), Warszawa: DiG [in Polish].
22. Sowa, A. (1995). *Swiat ministrów Augusta II. Wartości i poglądy funkcjonujące w kręgu ministrów Rzeczypospolitej w latach 1702–1728*. Kraków: Biblioteka Jagiellońska [in Polish].
23. Stoliczka, J. (2007). *Wobec wolności i króla. Działalność polityczna szlachty ruskiej, ukraińskiej i wołyńskiej w latach 1673–1683*. Kraków: Towarzystwo Wydawnicze „Historia Iagellonica” [in Polish].
24. Żychliński, T. (1879). *Złota księga szlachty Polskiej*. Vol. 1. Poznań: Drukarnia Jarosława Leitgerra [in Polish].

Дата надходження статті до редакції: 04.10.2020.